

COVID-19 vaksineerimise eetiline raamistik

Eesti bioetika ja inimuuringute nõukogu seisukoht

15. detsembril 2020.

COVID-19 vaksineerimise pakkumise ja vaksineeritavate riskirühmade järjekorra määramise põhimõtted peavad olema läbipaistvad ja kõigile üheselt arusaadavad. See tagab COVID-19 vaksineerimiskava elluviimise edukuse ja usalduse ühiskonnas.

Vaksineerimise võimaluse õiglase jaotamise ja diskrimineerimise vältimiseks soovitab Eesti Bioetika ja Inimuuringute Nõukogu järgida COVID-19 vaksineerimise eetilised põhimõtteid.

Põhimõtete aluseks on järgmised rahvusvahelised dokumendid:

1. Maailma Terviseorganisatsiooni Immuniseerimise strateegia ekspertgrupi (WHO SAGE) 14.09.2020 avaldatud põhimõtted COVID-19 vaksineerimise kättesaadavuse ja prioritseerimise kohta¹;
2. Inimõiguste ja Biomeditsiini konventsioon: inimõiguste ja inimväärkuse kaitse bioloogia ja arstiteaduse rakendamisel²;
3. Eesti Vabariigi Põhiseadus³;
4. Võlaõigusseadus⁴.

COVID-19 vaksineerimise eetilise raamistiku seisukohast on olulised järgmised Oviedo konventsiooni⁵ tervishoiuteenuse osutamise üldpõhimõtted:

Artikkel 3. Tervishoiuteenuste võrdne kättesaadavus

Konventsiooniosalised rakendavad oma riigi tervisevajadusi ja vahendeid arvestades sobivaid abinõusid, et nende jurisdiktsiooni all oleval territooriumil oleks kindla kvaliteediga tervishoiuteenused kõigile võrdselt kättesaadavad.

Artikkel 4. Kutsenõuded

Igasuguse sekkumise puhul tervise valdkonnas, kaasa arvatud uurimistöö, järgitakse selles valdkonnas kehtivaid kutsenõudeid ja -norme.

Artikkel 24. Põhjendamatu kahju hüvitamine

Kui isikule on sekkumisega tekitatud põhjendamatu kahju, on tal õigus saada õiglast hüvitist vastavalt seaduses ettenähtud tingimustele ja menetlusele.

¹ [WHO-2019-nCoV-SAGE_Framework-Allocation_and_prioritization-2020.1-eng.pdf](#)

² <https://www.riigiteataja.ee/akt/78570>

³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002>

⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/108012020010>

⁵ Inimõiguste ja biomeditsiini konventsiooni: inimõiguste ja inimväärkuse kaitse bioloogia ja arstiteaduse rakendamisel. Oviedo, 1997

COVID-19 vaksineerimise eesmärgid:

1. Ennetada viirusega nakatumist ja haigestumist ning vähendada raskeid haigusjuhte ja surmasid.
2. Kaitsta isikuid, kellel on tööülesannetest tingutuna kõrge risk nakatuda.
3. Kaitsta haavatavaid ühiskonnaliikmeid.
4. Säilitada esmavajalike teenuste toimimine ja ühiskonna avatus.

COVID-19 vaksineerimise eetilise raamistiku põhimõtted Eesti Vabariigis.

1. Isiku õigus enesemääramisele peab olema tagatud ka COVID-19 pandeemia korral. Vaksineerimine saab toimuda üksnes indiviidi vabatahtliku teavitatud nõusoleku alusel.
2. Esmajärjekorras vaksineeritavate rahvastikurühmade määratlemisel tuleb lähtuda neist, kes vajavad vaksineerimist kõige enam. Need on isikud, kes puutuvad tööalaselt kokku SARS-CoV-2 nakatunutega ning vanemaalised ja kaasuvate haigustega inimesed, kes suurema tõenäosusega vajavad haiglaravi, sealhulgas intensiivravi. Samas tuleb silmas pidada, et ka sellisel juhul on isikul õigus vaksineerimisest keelduda.
3. Vaksineeritavate eelisjärjekorra määramisel tuleb leida mõistlik tasakaal üksikindiviidi ja ühiskonna huvide vahel. Sellise tasakaalu leidmisel tuleb arvesse võtta võimalikku kahju tekkimist mitte ainult üksikindiviidile, vaid ka rahvatervisele ja kogu ühiskonnale.
4. Juhul, kui indiviidil on võrreldes ülejäänud rahvastikuga tuvastatud kõrge risk COVID-19 nakatumiseks, tuleb eelistada tema vaksineerimist. Selline risk esineb tööalaselt ohustatud isikute puhul.
5. Pandeemia tingimustes on oluline tagada rahvastiku heaolu ja tervis.
6. Pandeemia tingimustes on oluline järgida solidaarsuse printsiipi, kus ühiskonna liikmed näitavad üles vastutustunnet nende inimeste suhtes, kellel on kõrgem risk tööalaselt nakatuda SARS-CoV-2 viirusega või kes suurema tõenäosusega põevad viirust raskemini.
7. Inimesi ei tohi diskrimineerida vaksineerimise läbiviimisel rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu.
8. Olukorras, kus vaktsiini ei pruugi jätkuda kõigile, kes seda kohe sooviksid, soovitab nõukogu võtta tarvitusele ennetavad meetmed, et vältida ebaõiglast eelistamist ning võimalike korrupsiooniohtlike situatsioonide tekkimist vaktsiinide jaotamisel ja vaksineerimise läbiviimisel. Muuhulgas oleks vajalik juhendmaterjal vaksineerimise protsessi dokumenteerimiseks selliselt, et tagantjärele oleks võimalik kontrollida vaksineerimise aluseid (esmajärjekorras vaktsiini saamise õigus, näidustused või vastunäidustused jne).

Kommunikatsioon ja läbipaistvus.

Vaksineerimise läbipaistvuse ja usaldusväarsuse aluseks on mitmeid valdkondi hõlmav õigeaegne kommunikatsioon ja huvigruppide kaasamine.

1. Vaktsineerimise korraldamise info peab olema selgelt ja arusaadavalt sõnastatud ning õigeaegselt edastatud, kasutades erinevaid kanaleid.
2. Patsiendile vaktsineerimise kohta antav info võib olla kirjalikus vormis. Patsienti tuleb teavitada vaktsiini toime, võimalike riskide ja kõrvaltoimete, müügiloa olemasolu ja manustamise skeemi ning muude oluliste asjaolude kohta, mis võivad mõjutada vaktsineerimisega nõustumist.
3. Ühiskonnale jagatava informatsiooni edastamisel peab arvestama rahvastikurühmade haridustasemest, puudest ja teistest eripäradest tuleneda võiva erineva informatsioonist arusaamise ja vastuvõtmise võimega.
4. Avalikkuse küsimusi vaktsineerimise erinevate aspektide suhtes tuleb võtta tõsiselt ja suunata need küsimused pädevatele institutsioonidele, sh vaktsiinide tootjatele vastamiseks.
5. Läbipaistvus on ühiskonna usalduse aluseks. Läbipaistvus võimaldab ühiskonnal aru saada SARS-CoV-2 riskide hindamisest ja otsuste langetamise protsessidest. Läbipaistvus eeldab kaasaegse teaduspõhise informatsiooni jagamist ja pidevat info täiendamist uute leidude osas.
6. Eelisvaktsineeritavate valimisel ja vaktsineerimisel tuleb anda tervishoiutöötajatele selged juhised vaktsineerimise ühetaoliseks dokumenteerimiseks. Dokumenteeritud info põhjal peab olema tagatud andmete kvaliteet ja võimalus kontrollida vaktsineerimise kõiki asjaolusid (sh põhjendatust ja näidustatust).
7. Rahvastiku hoiakuid ning vaktsineerimise efektiivsust ja ohutust tuleb jälgida, koguda tagasisidet ning monitoorida vaktsineerimise protsessi. Sobivaks instrumendiks on näiteks valideeritud rahvastikupõhised küsitlused.
8. Vaktsineerimisega seoses kogutavate ja töödeldavate isikuandmete osas (sh andmete kasutamisel uuringu või analüüsi eesmärgil) tuleb tagada isikuandmete kaitse ja nende kasutamine üksnes nõusolekul või seaduses sätestatud eesmärkidel, viisidel ja ulatuses. Teadusuuringuks kvalifitseeruvate uuringute puhul tuleb eelnevalt taotleda vastava eetikakomitee luba.
9. Ühiskonna teadlikkust nakatumise vältimiseks tuleb kasvatada ka peale vaktsineerimisega alustamist.